

O S V R T I

FESTIVAL DJETETA U ŠIBENIKU I POSVOJNI GENITIV

Ove se godine održao 12. jugoslavenski festival djeteta u Šibeniku. Jedinствена priredba posvećena estetskom odgoju djece nosi u sebi od početka grešku koja kvari dječji jezični osjećaj. I ne samo dječji! Priredbe nekoliko mjeseci kasnije prenosi televizija i u programu se najavljuje krupnim slovima: FESTIVAL DJETETA: RADOZNALI ČAROBNAJAK (Vjesnik, 10. rujna o. g.) Festival djeteta: »Mladi talenti« (Večernji list, 7. listopada o. g.). I tako se greška širi. Zato je potrebno ponovno javno upozoriti na nju. Jednom sam to već učinio. U Školskom leksikonu Jezik, Zagreb, 1965. s. v. GENITIV naveo sam pravilo: »Ako se posvojnim pridjevom može izreći isto što i samim posvojnim genitivom, tj. ako nema posebnih razloga za upotrebu posvojnoga genitiva, tada je bolje upotrijebiti posvojni pridjev« i među primjerima naveo i ovaj: »Započeo četvrti festival djeteta u Šibeniku. (...) Bolje: *dječji festival* ...« Pravilo je blago stilizirano misleći da je onome kome je stalo do ispravnosti i ljepote književnoga jezika dovoljna opomena. Leksikon je izašao u nekoliko izdanja i u nakladi od preko pedeset tisuća primjeraka pa nije vjerojatno da to nitko u Šibeniku nije pročitao, ako nije nitko od festivalske uprave, nevjerojatno bi bilo da nije nitko od nastavnika hrvatskoga jezika i da se nije našao potaknutim da upozori upravu. Ali i bez tako izravnoga upozorenja šibenski nastavnici znaju da je to pogrešno. Piše to u našim gramatikama i i zacijelo su nekoliko puta pročitali što se u njima kaže o sintaktičkoj upotrebi genitiva. I u Jeziku smo to već naveli (v. članak Vozni red, a ne red vožnje, Jezik, XVII, str. 21.-23.). Zato nije potrebno ponovno obrazlagati zašto mjesto posvojnoga genitiva *festival djeteta* treba upotrijebiti posvojni pridjev *dječji festival*.

No možda će tko reći da to nije isto. Stilski svakako nije jer je *festival djeteta* pogrešan izbor. A semantički *dječji festival* znači sve što i *festival djeteta*. *Dječji* je odnosni pridjev i znači 'koji se odnosi na djecu'. Značenje obuhvaća i 'koji potječe od djece': *dječja vika*, *dječji smijeh*, *dječje pitanje*, i 'koji je namijenjen djeci': *dječja knjiga*, *dječja bolnica*, *dječja njegovateljica* ... *Dječji festival* bio bi dakle pogodan naziv i kad bi na njemu sudjelovala samo djeca ili kad bi sudjelovali samo odrasli raspravljajući o djeci i dajući priredbe za djecu, a pogotovu je prikladan kad *Dječji festival u Šibeniku*, koliko mi je poznato, obuhvaća i jedno i drugo.

Nadajmo se da će uprava Festivala djeteta u Šibeniku prihvatiti našu ocjenu i za 13. festival promijeniti naziv. Tako će ujedno pokazati da broj 13 nije nesretan jer će mnogima donijeti korisnu pouku. Da je ona potrebna, pokazuje upravo najnovije širenje te pogreške. Radio-Zagreb 3. listopada o. g. u 6,15 sati govori o »međunarodnom danu djeteta«, a Školske novine istoga dana na prvoj strani imaju podnaslov »Svjetski dan djeteta održan pod geslom 'Bolji život za djecu u predgrađu i siromašnim krajevima'«. I u članku se upotrebljava naziv *Svjetski dan djeteta* premda se naglašava da se brinemo za bolje životne prilike sve djece i premda je tema ovogodišnjega Dječjega tjedna: »Izjednačujemo uvjete razvoja sve djece Jugoslavije.« Dan dakle nije posvećen jednom djetetu, nego svakom, svoj djeci, a budući da ovdje nije pogodna sinegdoha (izricanje množine jedninom), treba to izreći pridjevom *dječji*, kako to izlazi iz našega jezičnog sustava i naše jezične tradicije. To lijepo potvrđuje Enciklopedija Leksikografskoga zavoda u kojoj piše:

»DJEČJI DAN (5. X), međunarodni praznik. U SFRJ se d. d. slavi u okviru dječjega tjedna.« (2. izd., Zagreb, 1967., 2. knj., str. 108.) Mislim da drugih dokaza nije potrebno navoditi.

Stjepan Babić

JOŠ O NAZIVU TRGOVINE GDJE SE KUPAC SAM SLUŽI

U Jeziku br. 4-5 XIX. godišta izišao je članak Danijela Alerića pod naslovom Samoposluživaonica. Kako je poznato, u nas se takve trgovine uglavnom imenuju trojako te se u istoj ulici mogu pročitati natpisi SAMOPOSŁUGA i SAMOPOSŁUŽIVANJE, a tu i tamo sretno se i SAMOOSŁUGA. Vidljivo je dakle da je engleski izričaj self service šaroliko preveden, bez oduhovljenja i većeg sluha za hrvatski jezik. I oba su naziva (zbog rijetkosti treći ne bih više ni spominjao) prilično brzo uvedena u javni život, ali se istodobno počela pokazivati i nepraktičnim. Alerić na početku svog članka ispravno ustvrđuje: »Da su prodavaonice novog tipa otvorene u krajevima 'gdje naš jezik slavno caruje' (Nazor), sigurno nitko ne bi ni pomislio da izričaj prodavaonica na osnovi samoposluživanja sažme u riječ samoposluživanje, samoposluga ili samousluga. Reći da treba otići u samoposluživanje, samoposlugu ili samouslugu djelovalo bi jednako neprilično kao kad bi se reklo da treba otići u pranje umjesto u praonicu ili u zalaganje umjesto u zalagaonicu. Naime duh hrvatskoga književnog jezika traži da se izričaj prodavaonica na osnovi samoposluživanja zamijeni riječju samoposluživaonica.«

Naravno, ovako biva sa svakim poslom kada se u nj umiješa onaj tko ga slabo razumije. Bilo kako bilo, upravo je ovakva naša jezična stvarnost. Jezikoslovce malo tko pita za savjet pa im onda ostaje unajviše slučajeva kaskati za događajima i jadicovati nad stotinama i stotinama raznih promašaja. I jednako u nedoglednost!

Ponajprije o SAMOPOSŁUŽIVANJU. U nametnutoj je službi izvan svoga pravog značenja i strši kao oštar greben u debelu moru. Premda je ustoličen prije jedno desetljeće, nije se dosad skladno uklopio u privredno nazivlje, niti će to ikada i moći. Samoposluživanje je glagolska imenica, označuje radnju, upravo onu radnju koja se obavlja u trgovini gdje se kupac sam slu-

ži, tj. biranje predmeta, njihovo stavljanje u korpu i plaćanje na blagajni. U jednu riječ: kupovanje. Glagolska imenica sadrži u sebi značenje glagola od kojeg je izvedena, predstavlja djelovnost (aktivum), stoga one što okončavaju na -nje ne mogu poslužiti za naziv poduzeća, ustanove, trgovine i sl. Prevoditeljima engleskog self service ovo ne bi poznato. Zaista je ispalo kako postoji kupovanje u kupovanju, ali tako da je jedno kupovanje prostorija, zdanje, a drugo određen rad u njoj. Jednoj je riječi natureno značenje koje ona, po svojoj općoj naravi, ne može preuzeti.

Postoji prava obilnost dobrih hrvatskih riječi za imenovanje dotične trgovine. I svaka je neusporedljivo bolja negoli samoposluga. Ovdje se nameće pitanje: je li preporučljivija složenica ili prosta riječ? S općega gledišta složenica ne zaslužuje prednost, ali mi se čini da bi se lakše prihvatila složena riječ, jer je ipak naše i oko i uho naviknuto na dvočlan naziv u tijelu minulih desetak godina. Da nije ovoga, odnosno kada bi se tek počinjalo otvarati ovakve trgovine, bili bi naj sretniji nazivi SLUŽNICA ili SLUŽIONICA. Međutim kako nismo na početku, i kako se o tome mora voditi računa, valja donekle ići na popuštanje do granice mogućega. Kako je on (tj. naziv) u suvremenom životu riječ svakodnevnice uporabe, to na prvome mjestu treba biti gospodar an (ekonomičan). A neće biti gospodar an ukoliko je dug.

Prvi dio nije prijeporan: u njemu je prid. sam uz koji će doći spojnik o, ostaje se odlučiti za drugi. Alerić ga je izveo od učestalog glagola posluživati (se) i dobio je imenicu posluživaonica. Uzeta sama za se, dosta je duga pa kada joj se prida prvi dio (sam o), postaje deveterosložna riječ. Mislim, suviše je dokazivati kako nije pogodna za naziv česte upotrebe. Bolje mogućnosti pruža nesvršeni glag. služiti (se). Od njega se tvore imenice služnica i služionica. Iako dosad ni jedna ne postoji u hrvatskom jeziku (ni samostalno ni kao dio složenice), nisu nimalo neobične, dapače uklapaju se u ve-